

de Twaalf Artikelen des Geloofs en achterin van de Drieëenheid met een verwijzing naar Augustinus' *De civitate Dei*.

BESCHR. – Papier; 197 + [1] bladen (f. 1-2 schutbladen, f. 1v-2r blank); blad en bladspiegel resp. 135 × 99 mm en 98 × 68 mm; één kolom; littera bastarda (twee handen: f. 3-102, f. 103-197 met wisselende ductus); einde 15de-begin 16de eeuw (volgens het watermerk, een hand uit mouw met vierbladige bloem op middenvinger, dateert het papier van ca. 1480-1490)⁴⁶. Tussen f. 5v-6r en 96v-97r werden in elke vouw de hoofdstuktitels ten behoeve van de rubricator aangebracht. Rode kapittelinitialen: – a. drie tot zes regels hoog met abstracte figuren (eendjes?, stervormige bloemen) en met randversiering hoofdzakelijk van bebladerde penranken die uitlopen op gele, rood aangestreepte, eikelvormige ornamenten met fijne in rood afgezette vertakkingen (f. 3r, 17v, 52r, 87r, 103r, 144v, 162r, 183r); – b. alsook tot drie regels hoog met in wit uitgespaard geometrisch penwerk hier en daar met groen ingekleurd voornamelijk binnen de letters op f. 9v (S in spiegelbeeld met bolle uiteinden), 30r (vier stervormige bloemen), 58v (o.m. twee dikkopjes?), 78r (kolven), 117r (een stervormige bloem), 152r (twee driehoeken met ingebogen zijden). Donkerbruin kalfsleren renaissance-rolstempelband in blinddruk op licht afgeschuinde houten borden (perkamenten dekbladen); rug (vier ribben) is gebarsten, zonder kapitaal en loshangend van het boekblok vanaf f. 172; de decoratie op voor- en achterplat vertoont rond een effen smal rechthoekig veld twee lijsten verdeeld in vakken met onderschriften, waarin gedecolleteerde vrouwenfiguren met loofwerk op hun hoofd in driekwart houding worden uitgebeeld⁴⁷: VENVS-figuren (pijl in de linkerhand met punt op de linker-schouder), IVDIT-figuren (halsketting met kruisje, zwaard in de rechterhand met zwaarpunt naar omhoog, waarschijnlijk in de linkerhand het hoofd van Holofernes), zichzelf doodstekende LVCRECIA-figuren, minzame meisjesfiguren (halsketting met kruisje, lelie in de rechterhand) waaronder het jaartal 1552 staat ingeprent; sporen van ontbrekende sloten (op het voorplat drie fijne koperen hechnagels). Uit het zeer waarschijnlijke verband tussen het eigendomsmerk *Sion* (einde 17de eeuw?) op f. 1r en het Zuidbrabants dialect (evenwel hier en daar Noordhollands gekleurd) waarin het handschrift werd geschreven, blijkt dat het heeft toebehoord aan het zusterklooster Sion te Lier, dat daar in 1468-1469 volgens de Derde Regel van St.-Franciscus werd gesticht; deze Lierse vrouwenpriorij was in voornoemd taalgebied het enige convent met die kloosternaam⁴⁸.

Neerl. 19 (olim *19*). FRANCISCUS AMELRY, *Geestelijke brieven*. – West-Vlaanderen (Ieper, karmelietenklooster?), tussen 1551 en 1588.

Dit handschrift, zonder auteur en titel overgeleverd, bevat zeven geestelijke brieven, die een "luttel te kennen gheuen metter gratie gods: *wat de liefde gods can bedryuen*" (f. 44v). Ze zijn gericht aan "een vrouw, die blijkbaar in de wereld en in familieverband

⁴⁶ C. M. BRIQUET, *Les filigranes*, III, nr. 11417.

⁴⁷ Vgl. W. H. J. WEALE, *Bookbindings and Rubbings of Bindings in the National Art Library South Kensington Museum*, II. *Catalogue*, London, 1894, p. 275, nr. 744.

⁴⁸ A. BERGMANN, *Geschiedenis der Stad Lier*. Met platen naar teekeningen van J. B. DE WEERDT, Jubeluitgaaf, Antwerpen, 1935 (herdruk der uitgave van 1873), p. 118-120 (zie verder p. 657). *Circonscriptions ecclésiastiques: chapitres, abbayes, couvents en Belgique avant 1559. Cartes des diocèses, archidiaconés, doyennés et paroisses* par J. DEHARVENG; [*Cartes*] *des chapitres, abbayes, prieurés et couvents* par E. DE MOREAU, en collaboration avec A. DE GHEL-LINCK, Bruxelles, 1948, p. 487, 502 (Museum Lessianum. Section historique, 11).

gevestigd, een hoger religieus leven wist te leiden". Na een eerste uitvoerige beschrijving van het manuscript, een diepgaande studie van zijn inhoud en een Nieuw-nederlandse overzetting door L. Moereels, s.j. (†1986), die een franciscaanse oorsprong vermoedde, kon A. Ampe, dank zij de argumenten die I. Rosier, o. carm. hiervoor verzamelde in zijn recensie van de hertaalde *Brieven in Carmel*, 2, 1949, p. 151-152, aantonen dat deze een karmelieter spiritualiteit uitstralen en — concreter — van de hand zijn van de Iepense karmeliet Franciscus Amelry († ca. 1552). Uit de mogelijk bestaande samenhang tussen het Westvlaamse dialect van het hier besproken afschrift en de Iepense auteur van het origineel (waarschijnlijk 1551), mag men gissen dat de desbetreffende codex uit het karmelietenklooster van Ieper herkomstig is. De kopie kwam tot stand tussen 1551 en 1588, de oudst gedateerde bezitsvermelding in het manuscript (f. 2v).

LIT. — L. MOEREELS, "Wat de liefde Gods can bedryven". Een reeks merkwaardige geestelijke brieven van een onbekend Westvlaams schrijver, *Ons geestelijk erf*, 22, 1948, p. 5-55, 105-131. *Wat de liefde Gods vermag. Geestelijke raad en bemoediging tot het godminnend leven door een onbekend Westvlaams schrijver uit de zestiende eeuw*, in het Nieuw-nederlands overgezet door L. MOEREELS, Tielt, 1949 (Bloemen van Ons geestelijk erf, n.r. 1). A. AMPE, *De karmeliet Franciscus Amelry als schrijver van "Wat de liefde Gods can bedryven"*, *Ons geestelijk erf*, 24, 1950, p. 51-69 met afb. ID., *Franciscus Amelry als schrijver van de "Brieven"*, l.c., 24, 1950, p. 287-304. ID., *Franciscus Amelry, de edele Zanger der Liefde*, Antwerpen-Leuven, 1951, p. 14-15, 54-72, 81-82 (Katholieke Vlaamse Hogeschooluitbreiding, 45/2 = Verhandeling 415). J. DESCHAMPS, *Microreproductie van belangrijke Middelnederlandse handschriften*, *Archief- en bibliotheekwezen*, 39, 1968, p. 211.

Neerl. 79 (olim 79, *PNAM*). PSEUDO-BERNARDUS VAN CLAIRVAUX, *Meditationes piissimae de cognitione humanae conditionis* en *Formula honestae vitae*, Middelnederlandse vertaling; BERNARDUS VAN CLAIRVAUX, *Ex persona Eliae monachi ad parentos suos*, Middelnederlandse vertaling; DIRC VAN HERXEN, *Ene corte glose opt pater noster* en *Ene corte bedudinge ende toesprake marien*. — Zwolle, Wytenhuis, ca. 1430/40 en laatste derde 15de eeuw.

INHOUD. [1.a] F. 3r-3v *Dit is die tafele van sunte beerns gedachten* (= Pseudo-Bernardus, *Meditationes piissimae de cognitione humanae conditionis*, PL, 184, kol. 485-508⁴⁹). [b] F. 4r-7r *vanden inwendighen menschen* (VEle lude weten veel mer hem seluen en weten si niet Ander lude ansien si ende laten hem seluen Gode sueken si ouermids desen wtwendighen dinghen / = *Meditationes*, c. 1, kol. 485-487)⁵⁰. [c] F. 7r-

⁴⁹ Het auteurschap van dit traktaat werd reeds herhaalde malen diepgaand onderzocht. Men treft er overeenkomsten aan met volgende geschriften: *De diligendo Deo* (Ps.-Augustinus = Alcherus van Clairvaux, o. cist., fl. 12de eeuw), *De spiritu et anima* (Ps.-Augustinus = Alcherus van Clairvaux), *Manuale* (Ps.-Augustinus = compilatie van 11de-12de-eeuwse auteurs), *De interiori domo* (Ps.-Bernardus = een 12de-eeuws cisterciënzerwerk). De *Meditationes*, de traktaaten *De spiritu et anima* en *De interiori domo* en het *Manuale* vormen resp. het eerste, tweede, derde en vierde boek van Ps.-Hugo van St.-Victors *De anima*. Bovendien heeft men zonder succes getracht deze teksten toe te schrijven aan Petrus Comestor (†1180). Cfr. P. GLORIEUX, *Pour revaloriser Migne. Tables rectificatives*, *Mélanges de science religieuse*, 9, 1952 (Cahier supplémentaire), p. 27-28, 69, 71; R. BULTOT, *Les "Meditationes" Pseudo-Bernardines sur la connaissance de la condition humaine. Problèmes d'histoire littéraire*, *Sacris erudiri*, 15, 1964, p. 256-292.

⁵⁰ Tot f. 6v, r. 9 wordt deze tekst ook aangetroffen als het 20ste hoofdstuk in het tweede deel